

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

จากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเคยมีโอกาสพักอยู่ในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ระยะเวลาหนึ่งและมีโอกาสพบปะพูดคุยกับผู้คนที่นี่แล้วสังเกตเห็นว่าคนที่ระบุว่าตนเองเป็นคนลาวอำเภอธาตุพนมมาแต่กำเนิดหลายคนมีลักษณะทางภาษาบางประการแตกต่างกัน อำเภอธาตุพนมจึงเป็นบริเวณที่น่าสนใจในการศึกษาเรื่องของภาษาโดยเฉพาะเรื่องของวรรณยุกต์ซึ่งเป็นลักษณะทางภาษาที่สำคัญประการหนึ่งที่สามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างภาษาไทยถิ่นใต้ (Gedney, 1972) ผู้วิจัยจึงเริ่มสำรวจด้วยการสอบถามจากคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอธาตุพนมและทราบว่าอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นอำเภอที่มีประชากรส่วนใหญ่พูดภาษาลาว¹ หรือภาษาลาวอีสานในการติดต่อสื่อสารกัน และเมื่อได้ศึกษารายวิชา 2209657 วิทยาภาษาถิ่น ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการแปรของวรรณยุกต์ในภาษาลาวที่พูดใน 12 ตำบลของอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ของผู้บอกภาษาทั้ง 12 ตำบล ตำบลละ 1 คน ผู้บอกภาษาทุกคนพูดภาษาลาวเป็นภาษาแม่และตั้งรกรากอยู่ในหมู่บ้านที่ไม่มีภาษาชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ประปน

ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงว่า ภาษาลาวที่พูดทางตอนเหนือและที่พูดทางตอนใต้ของอำเภอธาตุพนมมีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์แตกต่างกัน นั่นคือการแยกเสียงของวรรณยุกต์แถว A ในภาษาลาวที่พูดทางตอนเหนือแยกระหว่าง A3 กับ A4 แบบ A 123-4² แต่ในภาษาลาวที่พูดทางตอนใต้แยกระหว่าง A1 กับ A2 และ A3 กับ A4 แบบ A 1-23-4 ดูภาพที่ 1 (ดูรายละเอียดของผลการวิจัยในภาคผนวก ก หน้า 174)

¹ ในที่นี้เรียกชื่อภาษาไทยถิ่นอีสานที่พูดในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ว่า “ภาษาลาว” ตามผู้บอกภาษาเรียกภาษาของตนเอง

² การอ่านสัญลักษณ์แสดงการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ดูหน้า 8

ภาพที่ 1 ระบบวรรณยุกต์ของภาษาลาวในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ภาษาลาวที่พูดทางตอนเหนือ					ภาษาลาวที่พูดทางตอนใต้						
	A	B	C	DL	DS		A	B	C	DL	DS
1			ว.4	└		1	ว.1		ว.5	└(2)	
2	ว.1	ว.3			ว.6	2	ว.2	ว.4			ว.7
3						3	└	└			└
4	ว.2		ว.5	└	ว.7	4	ว.3		ว.8	└	└

จากภาพที่ 1 จะเห็นว่า นอกจากลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์แถว A แตกต่างกันไปแล้ว สัทลักษณะของวรรณยุกต์บางหน่วยเสียงในภาษาลาวที่พูดทางตอนเหนือและทางตอนใต้ของอำเภอธาตุพนม ยังแตกต่างกันอีกด้วย ได้แก่ วรรณยุกต์แถว B ในภาษาลาวที่พูดทางตอนเหนือมีสัทลักษณะแบบ กลาง-ขึ้น-ตก [342] แต่ในภาษาลาวที่พูดทางตอนใต้เป็นแบบ กลางค่อนข้างสูง-ระดับ [44] และวรรณยุกต์แถว C ในภาษาลาวที่พูดทางตอนเหนือเป็นแบบ กลาง-ตก [32] แต่ในภาษาลาวที่พูดทางตอนใต้เป็นแบบ กลางค่อนข้างต่ำ-ตก มีเสียงกักที่สั้นเสียง [21?] เป็นต้น

นอกจากข้อสังเกตในเรื่องของระบบวรรณยุกต์ที่แตกต่างกันดังกล่าว ผู้วิจัยยังได้สังเกตเห็นว่า ในฐานะที่ผู้วิจัยพูดภาษาลาวเป็นภาษาแม่ ผู้วิจัยรู้สึกคุ้นเคยกับภาษาลาวที่พูดทางตอนใต้ของอำเภอธาตุพนมมากกว่า เพราะมีลักษณะทางภาษาเหมือนภาษาลาวทั่วไปที่ผู้วิจัยเคยได้ยิน เช่น ภาษาลาวถิ่นหนองคาย อุดรธานี ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี มหาสารคาม เป็นต้น แต่ภาษาลาวที่พูดทางตอนเหนือของอำเภอธาตุพนมกลับไม่เหมือนภาษาลาวทั่วไป และเป็นภาษาที่มีลักษณะบางประการคล้ายภาษาญ้อและผู้ไท หากแต่ผู้บอกภาษาได้ยินยืนยันว่าตนเองเป็นคน “ลาว” โดยกำเนิด และหมู่บ้านที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลก็ไม่มีผู้พูดภาษาญ้อและภาษาผู้ไทปะปนอยู่แต่อย่างใด

จากผลการวิจัยและข้อสังเกตดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้สำรวจและศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณทางเหนือของอำเภอธาตุพนม ทั้งข้อมูลจากแผนที่ภาษาใน

ประเทศไทยของเจอรี่ เกย์นี่และธีระพันธ์ ล.ทองคำ (2520) และจากการสอบถาม พัฒนาการประจำอำเภอ ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านจึงได้ทราบว่า ในทางเหนือของอำเภอ ชาติพนม ถึงแม้ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนลาว แต่ก็มีคนญ้อและคนผู้ไทอาศัยอยู่ในบาง หมู่บ้านด้วย ทั้งสามกลุ่มชนมีการติดต่อไปมาหาสู่กันได้สะดวก เนื่องจากระยะห่าง ระหว่างหมู่บ้านไม่ไกลจากกันมากนัก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษาของคน “ลาว” คน “ญ้อ” และคน “ผู้ไท” ที่อาศัยอยู่ในทางเหนือของอำเภอชาติพนม จังหวัด นครพนม เพื่อหาข้อสรุปว่าในบริเวณที่มีประชากรพูดภาษาต่างภาษากันซึ่งอยู่ในตระกูล ภาษาเดียวกัน มีการติดต่อไปมาหาสู่กัน ภาษาแต่ละภาษาจะยังคงความแตกต่างของ วรรณยุกต์ไว้ได้หรือไม่ และมีการแปรของวรรณยุกต์มาคล้ายคลึงกันหรือไม่ ถ้ามีจะ มากน้อยเพียงใด

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์จากคำเดี่ยวในภาษาของคน “ลาว” คน “ญ้อ” และ คน “ผู้ไท” ในอำเภอชาติพนม จังหวัดนครพนม
2. เปรียบเทียบและจัดกลุ่มระบบวรรณยุกต์และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ใน ภาษาของกลุ่มชนดังกล่าว

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1. วรรณยุกต์ในภาษาของกลุ่มคนที่ศึกษาในอำเภอชาติพนม จังหวัดนครพนม แบ่งได้เป็น 3 แบบคือ แบบของภาษาลาว แบบของภาษาญ้อ และแบบของภาษาผู้ไท
2. ชื่อกลุ่มคน ชื่อภาษา และลักษณะทางภาษาของกลุ่มคนในบริเวณที่ศึกษา ไม่สัมพันธ์กัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1. งานวิจัยนี้จะศึกษาวรรณยุกต์จากคำพยางค์เดี่ยวเท่านั้น
2. วิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ด้วยการฟัง และวิเคราะห์สัทลักษณะของวรรณยุกต์ ด้วยวิธีการทางกลศาสตร์

3. หมู่บ้านที่เป็นจุดเก็บข้อมูลภาษาของคน “ลาว” คน “ญ้อ” และคน “ผู้ไท” ต้องเป็นหมู่บ้านของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งเท่านั้น ไม่มีกลุ่มชนอื่นๆปะปน โดยได้ข้อมูลจากการสำรวจและสอบถามจากผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้าน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการศึกษาอย่างลึกซึ้งต่อไปเกี่ยวกับการแปรเปลี่ยนภาษาในบริเวณที่มีการพูดหลายภาษาปะปนกัน
2. เป็นหลักฐานของการสัมผัสภาษาในประเทศไทย

1.6 ข้อมูลเกี่ยวกับอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม³

1. ที่ตั้ง

อำเภอธาตุพนมตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง อยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเมืองจังหวัดนครพนม ตรงข้ามอำเภอธาตุพนมเป็นเมืองไชยบุรี แขวงสะหวันนะเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่ออำเภอเรณูนครและอำเภอเมืองนครพนม
ทิศใต้	ติดต่ออำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร
ทิศตะวันออก	ติดต่อแม่น้ำโขง ตรงกันข้ามกับเมืองไชยบุรี แขวงสะหวันนะเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันตก	ติดต่ออำเภอเรณูนคร และอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

³ คู่มือที่ยำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม หน้า 6

3. ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ของอำเภอธาตุพนมเป็นพื้นที่ราบสูง สภาพดินเป็นดินร่วนหรือดินปนทราย และอำเภอธาตุพนมมีอาณาเขตติดต่อกับแม่น้ำโขง มีระยะทางไม่ไกลจากจังหวัดสกลนครซึ่งมีเทือกเขาภูพานเป็นเทือกเขาสำคัญ ภูมิอากาศทั่วไปของอำเภอธาตุพนมเป็นอากาศแบบร้อน ชื้น

4. เขตการปกครอง

อำเภอธาตุพนม แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 ตำบล 130 หมู่บ้าน ตำบลที่เป็นบริเวณเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้อยู่ทางตอนเหนือของอำเภอ ได้แก่ ตำบลโพนแพง ตำบลนาถ่อน ตำบลกุดจิม ตำบลดอนนางหงส์ และตำบลแสนพัน

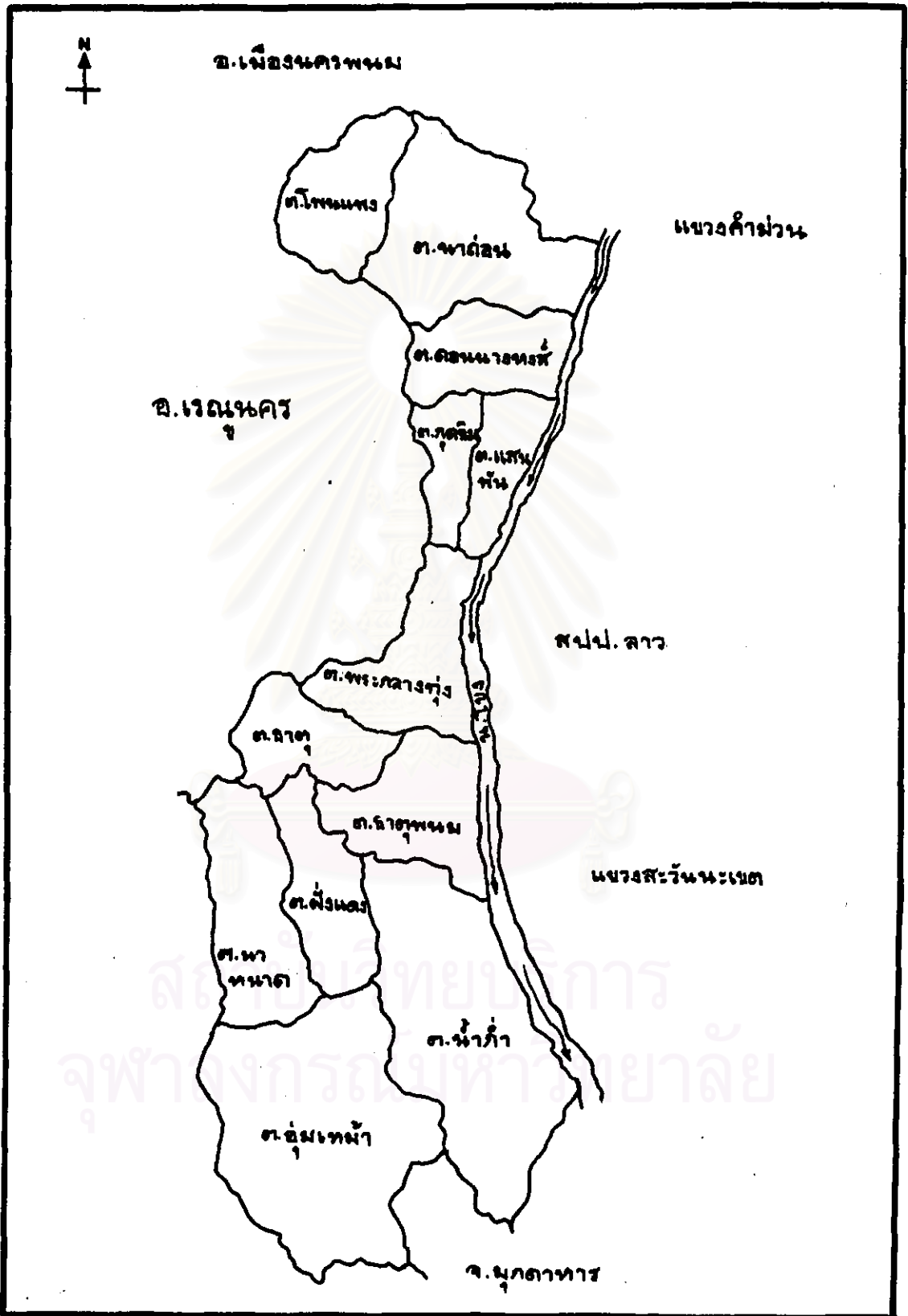
5. การประกอบอาชีพของประชากร

ในอำเภอธาตุพนมมีประชากรทั้งหมด 86,282 คน ประชากรส่วนใหญ่ในอำเภอธาตุพนมประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา และปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ใบบายาสูป กล้วย เป็นต้น นอกจากนี้ประชากรบางส่วนยังมีอาชีพกสิกรรม ได้แก่ เลี้ยงสัตว์ เช่น สุกร โค กระบือ เป็นต้น

6. กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และภาษาที่ใช้ในอำเภอธาตุพนม

ประชากรส่วนใหญ่ในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนมเป็นคนลาว พูดภาษาลาว ในการติดต่อสื่อสารกัน นอกจากนี้ในบางบริเวณของอำเภอยังมีกลุ่มชนอื่น ๆ อาศัยปะปนอยู่กับคนลาวอีกด้วย ได้แก่ ผู้ไท ญ้อ กะเลิง และข่า แต่กลุ่มชนที่มีมากที่สุดได้แก่ผู้ไท การดำรงชีวิตของกลุ่มชนต่าง ๆ ดังกล่าวค่อนข้างกลมกลืนกับคนลาวแล้ว มีเพียงลักษณะทางภาษาเท่านั้นที่ยังหลงเหลือให้ระบุได้ว่าเป็นภาษาของกลุ่มชนใด

ภาพที่ 2 แผนที่อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม¹

แผนที่ชุดเลข 7017 มาตราส่วน 1 : 150,000

¹ คัดลอกจากแผนที่อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ที่ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากพัฒนาการประจำอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

1.7 สัญลักษณ์ คำย่อ และคำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

1.7.1 คำจำกัดความ

คำเดี่ยว หมายถึง คำหนึ่งพยางค์ที่เปล่งเสียงหนึ่งครั้ง เช่น กา ขา บ้าน ไก่ ฯลฯ

พยางค์เป็น หมายถึง พยางค์ที่ลงท้ายด้วยสระเสียงยาว เช่น ขา หู มือ ฯลฯ หรือลงท้ายด้วยพยัญชนะนาสิก /m n ŋ/ เช่น ถาม งาน คาง ฯลฯ หรือลงท้ายด้วยอัมสระ (semi-vowels) /w j/ เช่น แก้ว แมว ควาย ฯลฯ

พยางค์ตาย หมายถึง พยางค์ที่มีพยัญชนะท้ายเป็นพยัญชนะกัก (stops) แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ พยางค์ตายสระเสียงยาว เช่น หมาก อาบ แดด ฯลฯ และพยางค์ตายสระเสียงสั้น เช่น นก หมัด เก็บ ฯลฯ

ค่าความถี่มูลฐานจริง หมายถึง ค่าความถี่มูลฐานของแต่ละหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในคำแต่ละคำ เป็นค่าความถี่ที่ได้จากการวิเคราะห์เสียงวรรณยุกต์ด้วยเครื่องวิเคราะห์เสียง

ค่าความถี่มูลฐานเฉลี่ย หมายถึง ค่าเฉลี่ยของค่าความถี่มูลฐานจริงของแต่ละหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในคำที่ผู้บอกภาษาออกเสียงคำละ 5 ครั้ง

คน “ลาว” หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตนเองหรือถูกคนอื่นเรียกว่า “ลาว” ในที่นี้เป็นคน “ลาว” ที่อาศัยอยู่ในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ไม่รวมคนลาวในบริเวณอื่นหรือในประเทศลาว

คน “ญ้อ” หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตนเองหรือถูกคนอื่นเรียกว่า “ญ้อ” ในที่นี้เป็นคน “ญ้อ” ที่อาศัยอยู่ในบางบริเวณของอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ไม่รวมคนญ้อที่อาศัยอยู่บริเวณอื่นนอกเหนือจากในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

คน “ผู้ไท” หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตนเองหรือถูกคนอื่นเรียกว่า “ผู้ไท” ในที่มีเป็นคน “ผู้ไท” ที่อาศัยอยู่ในบริเวณต่างๆของอำเภอชาติพนม จังหวัดนครพนม ไม่รวมคนผู้ไทที่อาศัยอยู่บริเวณอื่นนอกเหนือจากในอำเภอชาติพนม จังหวัดนครพนม

ภาษาลาวต้นแบบ หมายถึง ภาษาที่มีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ที่เป็นลักษณะบ่งจำเพาะ (distinctive characteristics) ของภาษาลาว (ดูที่มาของภาษาลาวต้นแบบในบทที่ 3 หน้า 60)

ภาษาญ้อต้นแบบ หมายถึง ภาษาที่มีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ที่เป็นลักษณะบ่งจำเพาะของภาษาญ้อ (ดูที่มาของภาษาญ้อต้นแบบในบทที่ 3 หน้า 61)

ภาษาผู้ไทต้นแบบ หมายถึง ภาษาที่มีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ที่เป็นลักษณะบ่งจำเพาะของภาษาผู้ไท (ดูที่มาของภาษาผู้ไทต้นแบบในบทที่ 3 หน้า 62)

1.7.2 สัญลักษณ์

ตัวอักษร A, B, C, DL, DS หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยดั้งเดิมที่นักภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติสืบสร้างไว้ได้แก่

A หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมที่ปรากฏในคำเป็น ไม่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับ เช่น คำว่า ชา กา คา ป่าน กาย คาง เป็นต้น

B หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมที่ปรากฏในคำเป็น มีเครื่องหมายวรรณยุกต์เอกกำกับเช่น คำว่า ช่า ป่า คำ ข่าว ม่าน ค่าย เป็นต้น

C หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมที่ปรากฏในคำเป็น มีเครื่องหมายวรรณยุกต์โทกำกับเช่น คำว่า ช้า ป้า คำ ข้าม ด้าย ค้าง เป็นต้น

DL หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมที่ปรากฏในคำตายสระเสียงยาวเช่น คำว่า ชาด ปาด คาด กาก บาด ทาบ เป็นต้น

DS หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมที่ปรากฏในคำพยางค์ตายสระเสียงสั้นเช่น คำว่า ชัด ปัด คัด ชัก ชับ จัด เป็นต้น

เครื่องหมาย - ใช้แสดงการแยกเสียงวรรณยุกต์ ถ้าไม่เครื่องหมาย - แสดงว่าเป็นการรวมเสียงวรรณยุกต์ เช่น A 1-23-4 หมายถึง วรรณยุกต์ในแถว A แยกเสียงระหว่าง

A1 กับ A2 และ A3 กับ A4, B 1234 หมายถึง วรรณยุกต์โน้ต B ไม่มีการแยกเสียง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ วรรณยุกต์โน้ต B เป็นหน่วยเสียงเดียวกันทั้งหมด หรือ C 1-234 หมายถึง วรรณยุกต์โน้ต C แยกเสียงระหว่าง C1 กับ C2 และวรรณยุกต์โน้ต C2, C3 และ C4 รวมเสียงเป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์เดียวกัน เป็นต้น

ตัวเลข 1-5 แสดงระดับเสียงวรรณยุกต์ 5 ระดับ ได้แก่ สูง [5], กลางค่อนข้างสูง [4], กลาง [3], กลางค่อนข้างต่ำ [2], และต่ำ [1] และในการบรรยายแต่ละวรรณยุกต์จะใช้ตัวเลข 2-3 ตัว ตัวแรกแสดงระดับเสียงที่เป็นจุดเริ่มต้นของวรรณยุกต์ ตัวเลขตัวสุดท้ายแสดงจุดสุดท้ายของระดับเสียงวรรณยุกต์ ส่วนตัวเลขตัวที่ 2 (ถ้ามี) จะแสดงระดับเสียงในจุดที่มีการเปลี่ยนระดับเสียง (ดูบทที่ 3 หัวข้อ 3.8.2.1 หน้า 66)

[] แทนเสียงวรรณยุกต์ เช่น [33] หมายถึง เสียงวรรณยุกต์กลางระดับ หรือ [21] หมายถึง เสียงวรรณยุกต์กลางค่อนข้างต่ำ-ตก เป็นต้น

() แทนการปรากฏหรือไม่ปรากฏของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ ใช้บรรยายสรุปการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ เช่น B123(4)=C1=DL123 หมายถึง มีการรวมเสียงของวรรณยุกต์โน้ต B 123, C1 และ DL 123 บางครั้งอาจรวม B4 ด้วย หรือ (B4)=C(1)234=DL4 หมายถึง มีการรวมเสียงวรรณยุกต์โน้ต C 234 กับ DL4 บางครั้งอาจรวม B4 และ C1 ด้วย เป็นต้น

1.7.3 คำย่อ

- ว.1 หรือวรรณยุกต์ที่ 1 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1
- ว.2 หรือวรรณยุกต์ที่ 2 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2
- ว.3 หรือวรรณยุกต์ที่ 3 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3
- ว.4 หรือวรรณยุกต์ที่ 4 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4
- ว.5 หรือวรรณยุกต์ที่ 5 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5
- ว.6 หรือวรรณยุกต์ที่ 6 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 6
- ว.7 หรือวรรณยุกต์ที่ 7 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 7
- ว.8 หรือวรรณยุกต์ที่ 8 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 8